

מראי מקומות- גיטין ט'

"דאף דודאי ראוי לומר דמה דשייר שייר ומה דלא שייר לא שייר, ולקושטא דמלתא לא דנין דשייר להעבד... [ד] לא קאמר בפשוטו 'דדלמא שייר להעבד'. וגם בעלמא בכל שטרי מתנות אם שייר דבר ידוע, דפשיטא דקנה השאר. אלא בגט בעי כריתות מוכח, דלא יהא נדנוד ספק בלשון השטר, וכיון דאיכא לספוקי קצת דשיירו, אין עליו שם כריתות". והרי"ף (ב: בדפיו) פי' באו"א, דמה דאינו כרות גיטא הוא משום דכיון דשייר לעצמו קרקע כל שהוא, וכי הכי בגיטא, א"כ הו"ל להרב זכות בגוי' דגיטא, וכגון זה אינו גט כריתות, דבעינן דליהוי גט שחרור כולי' לעבד. והק' בחי' רעק"א, הא אי' לקמן (מ.) דאמר לשפחתו צאי בו והתקדשי בו, ר"מ אומר שיש בזה לשון שחרור. וק', הרי בשטר זה יש זכות להרב, דקנה לשפחה זו לאשתו. וביאר רעק"א, דמה דס"ל להרי"ף דיש חסרון בכריתות היכא שיש להרב חלק בהשטר, אין הכוונה שיש זכות להרב בהשטר שכתוב להעבד, אלא שיש לו חלק בגוף השטר ממש, והוי כאילו העבד חזר ומכר להרב אותו קרקע, וא"כ הו"ל להרב זכות בשטר זה כאילו הוא שטרו, ומשו"ה אגידא ב' ולא מיקרי כריתות, אבל בהתקדשי בו, דשטר אירוסין השטר של האשה הוא, א"כ אין לו להרב שוב זכות ובעלות בהשטר, ומשו"ה שפיר אמרי' דהוי כריתות. וע' בחי' ר' ארי' לייב (מ') דכ' דמבואר מדברי רעק"א דאין ההבנה דשייר בהמקח, דא"כ עדיין אין לו להרב שום קנין בהשטר, אע"כ הביאור הוא דהוי "חלות של שיור", ובכה"ג יש להרב זכות של אותו שיור, ולכן יש לו זכות בהשטר. פירוש ג' הוא פי' התוס', דכ' דלאו כרות גיטא היינו שיש שיור בדיבור שהוא נשחרר בו, דאמר כל נכסיי ואינו מתקיים כולו. וביאר הר"א ש (סי' ז') דכיון דמשחררו ע"י לשון "כל נכסיי", ולשון זה אינו מתקיים לגמרי, א"כ כיון דבאותו לשון גופא נשאר זכות אצל האדון, לאו כרות גיטא הוא. וע' בר"ן (ב: בדפיו) דכ' דיש נפק"מ בין תוס' והרי"ף, דאם כ' הרב עצמך ונכסי קנויין לך חוץ משדה פלוני,

(א) והאמר ר' יוסף... הל' כר' מאיר- מבואר דס"ל להגמ' עכשיו דס"ל לר"מ דלא אמרי' פלגינן דבורא. דהיינו, משום דכיון דאמר האדון "כל נכסיי", ואינו מקנה לו אלא העבד, אי"ז קיום של כל נכסי, ואין שייך לחלקו, ולומר דכלפי העבד עצמו קנה, וכלפי השאר לא קנה (וכ' הר"א ש [ז']) דמיירי שאין לו שום מטלטלין, דאל"כ, הא הקנה לו מטלטלין, ורק שייר קרקע, אע"כ דמיירי שאין לו). ותמה הרשב"א, לפי מה שפרש"י בסוגיין, מהכ"ת לומר דר"מ ס"ל דלא פלגינן דבורא, לימא דלעולם פלגינן דבורא, ומה דהעבד אינו קונה עצמו בן חורין, זהו משום דכיון דנחית האדון לשירות, לכן אולי היתה כוונתו ג"כ לשייר העבד, ולא משום חסרון מצד דלא פלגינן דבורא, ולכן פי' כפי' תוס' בסוגיין, ע"ש. וע' במהר"ם שי"ף שכ' דמשמע דס"ל לרש"י דאה"נ, אין להביא ראיה דשי' ר"מ הוא דלא פלגינן דבורא מצד דנחית לקרקע מסויימת, דזהו משום דכיון דנחית לשירות, אולי שייר גם העבד. אבל כיון דאמר ר' שמעון "לעולם", משמע דבכל גווני פליגי, אף היכא דשייר קרקע שאינה מסויימת, ובכה"ג לא שייך לומר דמדנחית לשירות, וכו', דהא כאן לא הקנה להעבד כלום, וא"כ לא נחית ל"שירות", וא"כ למה ס"ל לר"מ דאין העבד קונה עצמו בן חורין. ובזה ס"ל לרש"י דכיון דס"ל לר"מ דאף בכה"ג אינו קונה עצמו בן חורין, ע"כ טעמו הוא משום דס"ל דלא אמרי' פלגינן דבורא. אלא דהק' ע"ז, דא"כ למסקנא, דאמרי' דבאמת ס"ל לר"מ דטעם דאין העבד קונה עצמו בן חורין הוא משום דלאו כרות גיטא, הרי לכאור' זה לא שייך היכא דשייר קרקע שאינה מסויימת, וא"כ לכאור' יצא דר"מ מודה בזה דיצא בן חורין, וא"כ מהו "לעולם" שאמר ר' שמעון, ע"ש מש"כ לפרש באו"א.

(ב) לאו כרות גיטא הוא- פרש"י, דצריך להיות כרות בודאי, וכיון דכאן איכא למימר דשיירי', דהא נחת לשירות, ולא כ' להדיא דלא שיירי', א"כ אמרי' דלא יצא לחירות. וביאר בתוס' רעק"א (משניות פאה ג', ח')

ממון בראי' ברורה, אבל אשה אינה ממנו של בעל, ולכן אי"צ ראי' ברורה להוציאה מבעלה, ולכן יכולין לסמוך דהשטר אינו מזוייף. ולכן, כשהאשה יש לה גט בא"י דאינו מקויים, אין הביאור דפסקי' פסק מוחלט דיכולה להנשא, אלא דלא מנעינן לה, דהיינו דיכולה להנשא משום שאנו סומכין אהא דמסתמא אינו מזוייף. וא"כ, שפיר יש לחלק בין גט כזה ובין גט מקויים ע"פ בפ"נ. דהיכא דשליח אמר בפ"נ, הרי ב"ד פוסקים בפסק מוחלט דיכולה להנשא, וא"כ יכולין לומר לכשתנשאי לאחר, דכן פסקי' לה, דמותרת להנשא, משא"כ בא"י, דאנן לא מנעי' לה, אבל אי"ז פסק מוחלט, ולכן אי"ז נקרא "לכשתנשאי לאחר".

(ה) א' גיטי נשים וא' שחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא - הק' הפני יהושע, לשי' תוס' בעמוד ב' (ד"ה לא) דכיון שהגיע השטר שחרור ליד שליח, מיד נשתחרר משום דזכות הוא לעבד שיצא לחרות, א"כ לכאו' הו"ל כל שליח כמו שליח קבלה, ובריש מכלתיך דייקו הראשונים מדברי רש"י דרק שליח להולכה צ"ל בפ"נ, ולא שליח קבלה, וא"כ למה צריך שליח לשחרר עבד לומר בפ"נ. וכ' דאולי באשה, דהאשה עשאתו שליח לקבלה בפירושו, ואז יודע הבעל דמגורשת מיד, אז אמרי' דגמר דעתי' לגרשה ולא יבא לערער, משא"כ בעבד, דלאו כ"ע דינא גמירי, ואפשר דסובר הבעל דעדיין לא נגמר השחרור, וא"כ לא גמר ומשחרר, ויבא ויערער, ולכן צ"ל בפ"נ.

(ו) שוו למוליך ולמביא - וק', הא מה שמקילין באשה הוא רק משום דמשום עגונא אקילו בה רבנן. וכ' תוס' דגם בעבד איכא עיגונא, שאסור בבת חורין ואינו מחוייב במצוות (אף שמותר בשפחה - והק' המהר"ם שיי"ף [עמוד ב'] על מה שנקט תוס' דמותר בשפחה, הא לכאו' אסור בשפחה, דלמ"ד דזכות הוא לעבד לצאת לחרות, א"כ מן התורה הוא משוחרר מיד, ואיך הוא מותר בשפחה. וכ' דאה"נ, צ"ל דהתוס' אתי אליבא דר"מ). ותי' הרמב"ן "כיון שהאמינוהו בגיטי נשים, האמינוהו בשחרורי עבדים, שלא נחמיר בקל יותר מבחמור". וע"ע בכתב וחותר רעק"א, דתי' ע"פ מש"כ המרדכי דאיסור עבד בבת

לפי תוס' הרי נחשב כריתות, דהא לא שייר בלשון ששחרר העבד, אבל לפי הרי"ף, הרי יש כאן חסרון בכריתות השטר, שהרי עדיין יש להרב זכות בהשטר.

(ג) מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני - ביאר תוס', ולוקמה בחזקת אשת איש. ולכאו' ק', למה צריך לחזקת א"א, תיפוק לי' דספק דאורייתא לחומרא. וכ' המהרש"א דאי' ביבמות דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא, ולכן צריך להא דחזקת א"א. והבין רעק"א דהמהרש"א בא לומר דאם הי' תו"ת ספיקא דאורייתא, הי' פריך הגמ' שפיר בלאו הא דחזקת א"א, ולכן פי' המהרש"א דאזיל תוס' דתו"ת ספיקא דרבנן. אלא דהק' רעק"א, הא אפי' אם תו"ת ספיקא דרבנן, זה רק אומרת דיכולין לסמוך על חזקת היתר, אבל כאן ודאי אין חזקת היתר, וא"כ מ"ש אם תו"ת ספיקא דרבנן או דאו', ולמה צריכין לאוקמוהו בחזקת אשת איש. וע"ע בקרני רא"ם בביאור דברי המהרש"א, וע"ע בפני יהושע בביאור דברי התוס'.

(ד) אלא ערער דבעל - כ' תוס' דה"ה ערער דלקוחות שבאה לטרוף מהן. וכ' הריטב"א דמה שהלקוחות יכולים לעורר, זהו רק כשניסת בגט זה שאינו מקויים ולא אמר בפ"נ, אבל אם ניסת בגט כשר שהעיד שליח בפ"נ ובפ"נ, ודאי נפרעת זו כתובתה מלקוחות, אע"פ שאין כאן אלא עד א', דכיון דהאמינוהו כב' לענין שהיא מגורשת וניסת כראוי, אף היא נפרעת כתובתה, דמספר כתובתה נלמד, דכתיב בי' לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי. אבל כשנשאת בגט שאינו מקויים, לא קרינן בי' לכשתנשאי לאחר, דהא אינה נשאת לאחר בדין בגט זה כיון שאינו מקויים (ולא העיד עד עליו בפ"נ). ולכאו' דבריו תמוהים, הרי בעגונא הקילו שלא להצריך קיום על הגט שלא במקום עוררים, וא"כ שפיר נשאת כדין, וא"כ למה אין יכולים ללמוד מספר כתובתה. וע' בחי' ר' נחום (קצ"א) דהביא כן בדעת הר"ן, והק' כנ"ל, ותי' ע"פ מש"כ הרמב"ן והר"ן לענין למה לא טענינן מזוייף בגט, דכ' משום שאשה לאו ממנו של בעל. והביאור י"ל, דמה שהצריך חז"ל קיום הוא כדי להוציא

(ח) **חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים** - פרש"י דשחרורי עבדים פסולים משום דבכל פסול שיש בגט אשה, אי' גם בשטר שחרור, משום ג"ש דלה לה. והק' הפורת יוסף, למה צריך לזה, הרי גם בתורת שחרור ליתנהו, דהא עכו"ם אינו קונה העבד אלא למעשה ידיו. וכ' דלקמן כר' רש"י משום דכתי' וכתב ונתן, מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה [משמע דס"ל דאינו בתורת הוי רק פסול מחמת מה דכתי' וכתב ונתן, ולא פסול עצמו], משא"כ בשחרור לא כתי', ולכך כ' לשיטתו דצריך הג"ש דלה לה.

(ט) **קורין לפנייהם וחותרין** - כ' תוס' דאי"ז עד מפי עד, שאין צריכין להעיד על עיקר המעשה, אלא שכך כ' בשטר. וביאר באבי עזרי (גירושין א', כ"ג), דעיקר הגדתן של עדי חתימה הוא מה שהבעל ציוה אותן לחתום, וזאת הא שמעו מעצמן מהבעל, ומה שצריכין לידע מה שכ' בשטר הוא רק משום ששמא כתוב שם דבר אחר, וצריכין לדעת על מה הם חותרין, ובזה סגי בקריאת א' או אחר, דגילוי מלתא בעלמא הוא.

(י) **ותו ליכא, והאיכא וכו'** - העיר האבני מלואים (קל"ט, י"ב) בשם המכתב מאליהו (ר', א'), למה לא הביא הא דקיי"ל דטלי גיטיך מעל גבי קרקע דלא מהני. והוכיח מכאן דבשטר שחרור אין חסרון של טלי גיטיך. וביאר האבנ"מ, דכיון דבשטר שחרור אמרי' דגיטו וידו באין כא', ממילא יכול גט ליטלו מע"ג הקרקע (וע"ש ההסבר לזה). אולם הביא מהריטב"א בקידושין (כג: ד"ה איבעיא) דכ' להדיא דטלי גיטיך לא מהני אף בשטר שחרור. ולגבי הקו' מהגמ' כאן, כ' האבנ"מ דיש לתרץ זה ע"פ תי' הגמ' דמלתא דאי' בקידושין לא קתני, דבקידושי שטר ג"כ לא מהני טלי גיטיך, ולכן לא הביא פסול זה. וע"ע בנתיבות (קפ"ה, א') דנקט דטלי גיטיך מהני בעבד, וכ' דאף דאתקש שטר שחרור לגט אשה, זהו רק לגבי דיני השטר גופי', אבל לא לענין נתינת השטר, דבזה דומה לשטר קנין שדה.

(יא) **והאיכא לשמה** - הק' הקצות (ר', ה'), מהו החסרון אם נכתב שלא לשמה, תיפוק לי'

חורין אין הולד ממזר, וא"כ לא מקרי דבר שבערוה, וא"כ י"ל דשחרור אין צריך טעם דעגונא, דמעיקר הדין יש להאמין ע"א, ואף דאתחזק איסורא, בזה י"ל דמספיק מה דסתם ספרי וכו', וסמוך מיעוטא לחזקה והוי פלגא ופלגא, ולכן שפיר נאמן ע"א, ואין מחמירין בזה, ואי"צ קולא דעיגון.

(ז) **כל השטרות העולים בערכאות של עכו"ם, אע"פ שחותמיהן עכו"ם, כשרים, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים** - והא דגוים פסולים לגיטי נשים ושחרורי עבדים, כ' תוס' שיש ד' טעמים לזה. א) לאו בני כריתות ניהו, ב) אדעתא דנפשייהו כותבין, ולכן אין חותרין לשמה, ג) לאו בני שליחות ניהו, ד) פסולים הם לעדות. ולכא' גם בשאר שטרות היו צריכים להיות פסולים, כיון דפסולים לעדות הם, אלא דתקנת חכמים הוא להמנייהו, כיון דלא מרעי נפשייהו. אבל רש"י כ' רק דלאו בני כריתות ניהו, ולא שום טעם אחר. ועוד כ' דמה שכשרים בשאר שטרות הוא משום דבני נח נצטוו על הדינים, ולכא' ק', הרי הגמ' נקט הטעם משום דלא מרעי נפשייהו. ולכא' חדא מתרצתא בחברתא, דכ' התוס' הרא"ש דמהא דכ' רש"י דבני דינין הוא, מבואר דרוצה להכשיר עדים בשאר שטרות מן התורה, ולא רק מתקנת חכמים. ולפ"ז יהי' מבואר ג"כ למה לא כ' דפסולים לגט משום דלאו בני עדות ניהו, דמדאורייתא שפיר הוו בני עדות (ומה דהגמ' נקט הטעם משום דלא מרעי נפשייהו, היינו משום דבדרך כלל אין מקבלים עדות מעכו"ם משום דשקרנים הם, אבל בהני דנקטי' דלא מרעי נפשייהו, שפיר כשרים הם לעדות מן התורה). ומה דגוים כשרים לעדות מה"ת, זהו ג"כ שי' המרדכי וההגהות אשר"י מרבנו יקר. ומה דלא כ' רש"י דגוים אדעתא דנפשייהו כותבים, ולכן אין כותבין לשמה, כ' הפני יהושע (על דברי רש"י למטה בהעמוד) דאולי זהו רק בעכו"ם דאנן נקטי' דשקרנים הם, אבל בעכו"ם דאמרי' בהו דלא מרעי נפשייהו, אולי י"ל דגם לענין לשמה יש להאמינם דחתמו לשמה. ולגבי הא דלאו בני שליחות ניהו, כ' הפנ"י דאולי ס"ל לרש"י דאף דצריך ציווי הבעל לכתוב הגט, אבל אולי אי"ז בתורת שליחות.

דהוי כמו שטר קנין, דהא קנה עצמו בן חורין,
ולמה גרע ממי שקנה עבד מחבירו בשטר,
דאין צריך לכתוב השטר לשמה. ואין לומר
דעכ"פ להתירו בבת חורין צריך שטר שחרור,
שהרי שי' שמואל הוא דהמפקיר עבדו יצא
לחרות ומותר בבת חורין, דבעינן עבד איש,
והוא אינו עבד איש, וא"כ לימא דה"ה בקנין
שטר יהי' הדין כן. ותי' דהחידוש דגטו וידו
באין כאחד אין שייך בשטר קנין, דהא אין
שייך לזכות בשטר, דהא יד עבד כיד רבו, ורק
בשטר שחרור אמרי' חידוש זה, וא"כ ע"כ יש
בו דיני שטר שחרור.